

Иван Вазов

Урок

Княжевският трамвай заобиколи с ухораздирателни скърцанета по релсите градинката на стария паметник на царя Освободителя и пак пое правата посока към югозапад.

Пред мене пак се откри във всичката си омайност чудната панорама на зеленото поле, на Витоша, с благородния и мощен израз в кръгзора.

Аз не свалях очи от тая вълшебна гледка, толкова пъти виждана и все тъй нова и драга на душата ми.

Като един дисонанс в музиката на чувствата, що извикваше българската природа, прозвуча пред мене немски говор. Тогава чак аз обърнах внимание на дружината в открития вагон, която завземаше другите два чина от първия клас, обърнати със седалищата си един към други. На отсамния чин, гърбом към мене, седяха три дами: едната стара, двете млади: сухички, бледни, чернокоси българки, облечени в модни летни премени. Аз ги не познавах, но по изяществото на носията и обноските личаха, че са от доброто общество на столицата.

На срещния чин стоеше един млад господин, също изящно облечен, румен, синеок, с руси мустаци. Той беше немец, приятел или сродник някакъв техен, като се съди по близките и дружеските му отношения с тях. От късия му разговор с кондуктора видях, че той говори сносно български. Едно бяло кученце играеше палаво в краката им. Двете млади дами ветрено чуруликаха с кавалера си на немски език и това правеха с явна наслада, мятайки дръзки погледи наоколо си; изглеждаше или тъй ми се стори, че те изпитват някаква горда суета, като говорят на един образован език, чужд и непонятен на неколцината българи, що седяха на другите чинове. Те удостояваха с българския език само старата и кученцето, което не знаеше немски.

Във всичко това нямаше нищо необикновено. Но като ги слушах и ги гледах тъй самодоволни и надменни, не знам защо, у мене се пробуди едно неприятно чувство, някакво неразположение към тия поевропейчени българки, които пренебрегваха родния си език без нужда. Може би да не забележех това или да им го простях, ако бяха толкова хубави – уви, хубостта изкупува много недостатки! – колкото бяха суетни и модни. Нека ме простят великодушно за това грешно признание в случай, че тия редове паднат под очите им... ако четат български.

Трамваят спря за минута напред полето, там, дето се захващат новите градини и летни колиби. Един българин тичешком се зададе оттам и едвам свари да се качи при немца. Той беше възстар човек с почерняло от слънце, небръснато отскоро лице, облечен вехто и бедно. Прахчица от пръст по дрехата му показваше, че се е занимавал с полска работа.

Немецът учтиво се поотмести. Младите българки се намръщиха от това неприятно съседство и едната от тях каза на кавалера по немски:

– Елате седнете при нас!

Аз си въобразявах смущението на бедния българин, ако немецът би послушал дамата и побегнеше от него, но той се усмихна и каза:

– Нали сме уж привърженици на демокрацията?

И не се премести.

Тоя лек укор, прикрит под формата на шега, причини мъничка досада на дамата, която направи кисела усмивка.

Другата избъбра сопнато все по немски:

– Вероятно тоя простак не знае, че тука е първи клас, а празни места има на втория...

Мене ми стана много мъчно, че тия аристократизирани българки, чиито бащи вероятно са носили бакалската престилка или са държали ралото, изказваха пред чужденеца презрение към един съотечественик, вероятно честен човек, а без друго – по-полезен от тях, ветрените и пусти кукли, по мисли и душа чужди на тая българска земя, на която той даваше от труда си; техните изтънчени вкусове се оскърбяваха от гледката на грубото небръснато лице на тоя работен българин, дръзнал да седне тъй близко при тях под предлог, че и той си плаща за мястото. И аз забелязвах презрителните погледи, които сегиз-тогиз хвърляха черните им очи към него; те си отмъщаваха по тоя начин за невежливостта му.

Българинът си стоеше безстрастно и мълчеше. Явно бе, че не разбираше немски и що приказват за него... Или пък просто усещаше? – Защото при първите недоброжелателни думи на дамата аз съгледах, едната му буза нервно-нервно че мръдна... А може би това бе случайност... Но подир това той вече гледаше настрана, към полето.

Аз не можех да задуша чувството на възмущение при тая липса на доброта и деликатност, тъй свойствени на меката женска природа. И пак се спрях на по-първото си впечатление: те не бяха хубави. Дали това ги правеше да бъдат недобри? Красотата на чертите на лицето тъй често е признак на душевна красота и благородство! Вероятно теорията за хармонията между физическото и духовното същество тоя път се оправдаваше, беше вярна...

Веселият немски разговор, за минута нарушен, се продължи натък до Павлово. Там трамваят спря. Българинът слезна, но в тоя миг дамата, що го бе нарекла „простак“, изпусна червеното си чадърче, което падна на земята. Българинът го вдигна и й го подаде учтиво, като й каза

натъртено по немски:

– Fraeulein, bitte nehmen Sie ihren Schirm! (Госпожице, моля вземете си чадъра!)

Младата българка пое чадъра си тресната и забрави да поблагодари, потънала в смущение и срам, както и другарката ѝ. Немецът напразно се опитва, за да ги изтегли от това чогло положение, да завърже някакъв разговор: те до самото Княжево немееха със зачервенели лица.

Аз не срещнах досега непознатия тоя българин, за да му стисна сърдечно ръката за урока от човешчина, който даде на тия „цивилизовани“ българки.

1902

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Надежда Владимирова и Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4399>]